

แนวทางการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานการอนุรักษ์
ทรัพยากรชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

The Guidelines for Developing Community-Based Ecotourism Personnel
based on Community Resource Conservation in Yan Sue Subdistrict, Kantang
District, Trang Province

ภรณ์ ยี่ถีน¹ และ เกษตรชัย และหิม²

Poranee Yeetin¹ and Kasetchai Laeheem²

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: poranee.y14@gmailcom¹

Received: 2023-3-15; Revised: 2024-6-30; Accepted: 2024-6-30

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวคิดการเล่าเรื่อง เป็นกรอบการวิจัย โดยมีพื้นที่วิจัยคือ ชุมชนบ้านในลุ่ม ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง คือ สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวบ้านในลุ่ม จำนวน 24 คน มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสังเกตการณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ทำการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เกิดจากการร่วมออกแบบและพัฒนากิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง แบ่งได้เป็น กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรก่อนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรระหว่างจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรหลังจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกชุมชน ควบคู่กับการกระตุ้นการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของฐานทรัพยากรในชุมชน องค์ความรู้ที่พบจากงานวิจัยนี้ เกิดการแนวทางการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ช่วยเพิ่มศักยภาพในการรองรับการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และช่วยเพิ่มบทบาทและการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกชุมชน เพื่อการอนุรักษ์ฐานทรัพยากรชุมชนไปพร้อมกับการใช้ประโยชน์ในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาบุคลากรท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การมีส่วนร่วม

Abstract

The objective of this research article was to study the guidelines for developing community-based ecotourism personnel based on community resource conservation in the Yan Sue Sub-district, Kantang District, Trang Province. This was a participatory action research that utilizes the concepts of community-based tourism, ecotourism, and storytelling as a research framework. The research area was the community of Ban Nai Lum, located in the valley of Yansue Sub-district, Kantang District, Trang Province. The research methodology involves purposive sampling, The data providers were specifically targeting 24 members of the Ban Nai Lum ecotourism group. The instruments for collecting data were the interview form and the observation form. Data analysis was performed using content analysis, and findings were presented descriptively and analytically.

The research findings revealed that the development of community-based environmental tourism personnel in Ban Nai Lum, Yann Sue sub-district, Kantang district, Trang province, designed and developed the activities by community members and stakeholders. The activities for developing tourism personnel can be categorized into three phases: pre-tourism activity, during-tourism activity, and post-tourism activity, including knowledge enhancement sessions on tourism for community members, and efforts to raise awareness concerning the value and importance of community resources. Key findings of this research included developing of community-based tourism personnel development activities that align with the community context. These activities help enhance the community's capacity to accommodate tourists, reduce potential negative impacts of tourism, and increase awareness of the value of tourism resources for community members. This contributes to the conservation of community resources while maximizing long-term benefits.

Keywords: Tourism personnel development, Ecotourism, Community-based tourism, Participation

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ฐานทรัพยากรในชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนในประเทศไทย หลายพื้นที่ในทั่วทุกภาคของประเทศ ภายใต้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ หนุนเสริมให้เกิดการ

พัฒนาการท่องเที่ยวสร้างความเข้มแข็งจากภายใน กระตุ้นให้มีการยกระดับบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เข้าใจและสามารถพัฒนาให้กลายเป็นกลไกในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวในประเทศ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566)

อย่างไรก็ดีพบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนในหลายพื้นที่เกิดปัญหาในการจัดการท่องเที่ยว อันเนื่องจากการขาดความเข้าใจ ในด้านการบริหารจัดการของคนในชุมชน และการเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมร่วมกับการจัดการที่ไม่เป็นระบบ คนในชุมชนมีส่วนร่วมยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวางแผนปฏิบัติการ กำหนดการรับประโยชน์ และการติดตามตรวจสอบระบบการจัดการร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลกระทบและผลประโยชน์ในท้องถิ่น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกระจายรายได้เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิต ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวในชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นหนึ่งกลไกที่สามารถช่วยสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ร่วมกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรท้องถิ่น (กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย, 2564; อภิรักษ์ สงรักษ์ และคณะ, 2560)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นการนำเอาแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาผนวกกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว สร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมนุษย์ในพื้นที่ ทั้งต่อนักท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน โดยพื้นที่วิจัยคือชุมชนบ้านในลุ่ม ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ซึ่งมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของจังหวัดตรัง เห็นได้จากความพยายามของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่กระตุ้นการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นระยะ ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจในพื้นที่พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้น มักเป็นการกระตุ้นการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละเทศกาลสำคัญ คนในชุมชนขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมถึงการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน (พีวี (นามสมมุติ), 2562; ยายอ้วน (นามสมมุติ), 2562; ยายน้อย (นามสมมุติ), 2562) ซึ่งการท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าว อาจส่งผลกระทบด้านลบในชุมชนทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ บริบทสังคมและวัฒนธรรมในระยะยาว

คนในชุมชนจึงเล็งเห็นความสำคัญของการออกแบบแนวทางการพัฒนาบุคลากรทางการกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มองค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และกระตุ้นให้คนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นความสำคัญของทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งเพื่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ ฟื้นฟูฐานทรัพยากรท้องถิ่นในระยะยาวเพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เนื่องจากความสำคัญของพื้นที่ชุมชนในการเป็นแหล่งระบบนิเวศลุ่มน้ำที่สำคัญต่อแม่น้ำตรัง และความโดดเด่นในการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นในการสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ที่มีการส่งต่อสืบทอดกันอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นพื้นที่ที่เป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ ที่ได้ชื่อว่า “ชุมชนปากกัณฑ์ดินดิบ” (พัน (นามสมมุติ), 2562; ปานี (นามสมมุติ), 2562)

ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยใช้การดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ดำเนินการศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ในพื้นที่ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ศึกษาแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ ที่เหมาะสมกับบริบททางสังคม ความต้องการ และเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท่องเที่ยวในชุมชน เพิ่มองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่คนในชุมชน สามารถตระหนักคุณค่าและสามารถถ่ายทอดผ่านเทคนิคการเล่าเรื่องไปยังนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้ ทั้งนี้ผลการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

บทความวิจัยนี้นำเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และการสร้างความตระหนักรู้เชิงคุณค่าของฐานทรัพยากรภายใต้องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรในชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนให้แก่กลุ่มท่องเที่ยวบ้านในลุ่ม ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง และช่วยในการพัฒนากิจกรรม และเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากิจกรรมพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน กระตุ้นและส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยนำวิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากรในท้องถิ่นมาเป็นจุดดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เป้าหมาย ทั้งการกำหนดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยนำทรัพยากรภายในท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนกำหนดแนวทางการดำเนินงาน การรักษาทรัพยากรของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และดำเนินงานที่ไปในทิศทางเดียวกันในการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน พร้อมกับการอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากร ผ่านการระดมสมองของเพื่อกำหนดทรัพยากรของชุมชนที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ทุนทางปัญญา ทุนธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ

และทำการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับฐานทรัพยากรภายในชุมชนของตำบลย่านซื่อ ภายใต้การจัดการที่ให้ความสำคัญกับฐานทรัพยากรอย่างยั่งยืน (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน, 2562; สุธี แก้วเขียว 2560) ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาใช้ เพื่อให้ชุมชนเข้าใจแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ชุมชน และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนย่านซื่อได้ โดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่ อาทิ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม มากำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อสร้างแหล่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวเป้าหมาย จึงเป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวแก่บุคลากรทางการท่องเที่ยวของตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเฉพาะถิ่น รวมถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้น การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดำเนินการให้มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ควรมีการประเมินศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งมีการจัดการหรือจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้และกระตุ้นจิตสำนึกของทั้งนักท่องเที่ยว คนในพื้นที่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ และสุดท้ายองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ในการกระจายรายได้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดผลกระทบในชุมชน (กรมการท่องเที่ยว, 2557; กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย, 2564) ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาใช้เพื่อให้คนในชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้มากที่สุด เพื่อสร้างความตระหนักรู้เชิงคุณค่าของระบบนิเวศ และฐานทรัพยากรเหล่านั้นแก่คนในชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว นำไปสู่การกำหนดแนวทางในการใช้ประโยชน์ อนุรักษ์ พื้นฟู ฐานทรัพยากรท้องถิ่นให้สามารถใช้ประโยชน์ในระยะยาว จึงถือเป็นแนวคิดสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน จึงกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

แนวความคิดเล่าเรื่อง

แนวความคิดเล่าเรื่อง หรือ Storytelling เป็นเครื่องมือ ช่วยสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจ และรู้สึกร่วมกับกิจกรรม เรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและรับรู้คุณค่าของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผ่านการใช้เทคนิคการเล่าเรื่องตามกลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นการเล่าเรื่องโดยมีลำดับเวลา ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ คือ การเล่าเรื่องวิถีชุมชน และการเล่าเรื่องผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการใช้สื่อประกอบการเล่า หรือใช้การเล่าเรื่องร่วมกับการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อช่วยให้เกิดการจดจำได้ การสร้างทีมชุมชนในการเล่าเรื่องโดย

อาศัยการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ในการแบ่งบทบาทในการเล่าเรื่อง รวมถึงการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ในให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การสร้างความประทับใจเมื่อแรกเริ่ม และการจากลาให้นักท่องเที่ยวเกิดการจดจำ ชุมชน (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนากองท่องเที่ยวชุมชน, 2561; สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2565) ผู้วิจัยใช้แนวคิด การเล่าเรื่อง มาใช้ในการกำหนดแนวทางการสื่อสารเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับบริบทในพื้นที่ชุมชน ตำบลย่านซื่อ อาเภอกันตัง จังหวัดตรัง ระบบนิเวศและฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ วิธีการดำเนินชีวิต สิ่งเหล่านี้ถือเป็น ส่วนหนึ่งของการบรรยายและสร้างเสน่ห์เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยว สามารถสัมผัสกับบรรยากาศของชุมชน เข้าใจและเห็นภาพไปพร้อมกับการบรรยายของนักเล่าเรื่อง โดยใช้การบรรยายที่กระตุ้นประสาทสัมผัสไป พร้อมกัน นอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงคุณค่า และความสำคัญของทรัพยากรท้องถิ่นผ่าน กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้แนวคิดการเล่าเรื่องเป็นสื่อกลางในการช่วยให้คนในชุมชนสามารถสื่อสารตัวตน ความเชื่อ วิถีชีวิต และความสำคัญของทรัพยากรในชุมชนให้นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบุคคลจากภายนอกได้เข้าใจ ชุมชนได้ดียิ่งขึ้น คนในชุมชนจึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้และพัฒนากองเล่าเรื่อง เพื่อให้สามารถถ่ายทอดชุมชน แก่นักท่องเที่ยวได้

จากการทบทวนวรรณกรรมโดยใช้ แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแนวคิดการเล่าเรื่อง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาใช้ เพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าใจ ออกแบบ กำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยว สามารถให้การต้อนรับ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และอำนวยความสะดวก และดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวได้ระหว่างการจัดกิจกรรม อีกทั้งได้นำแนวคิดการเล่า เรื่อง มาเป็นแนวทางในการสื่อสารเพื่อให้คนในชุมชนสามารถใช้การเล่าเรื่องเป็นสื่อกลางในการนำเสนอชุมชน นำเสนอตัวตน วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และสร้างความตระหนักรู้ให้เห็นถึงความสำคัญของระบบนิเวศ และฐานทรัพยากรท้องถิ่นในพื้นที่ สร้างความเข้าใจและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มโอกาสในการ กลับมาท่องเที่ยวซ้ำในอนาคต โดยทั้ง 3 แนวคิดจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะ และองค์ความรู้ของคน ในชุมชนที่เข้ามามีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อนำมาใช้กำหนดเป็นแนวทางการจัดกิจกรรม การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ทำการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

ทำการคัดเลือกผ่านการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ ผู้ดำเนินการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน แกนนำ หรือตัวแทนชุมชนที่สนใจเข้าร่วมการจัดการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 5 คน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น ส่วนราชการท้องถิ่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง อาทิ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง สมาคมการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตรัง ฯลฯ จำนวน 5 คน ประชาชนผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ ฐานทรัพยากร ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างดี โดยมีประสบการณ์ในการทำงานในประเด็นข้างต้น ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ ผู้ที่มีภูมิปัญญาเกิด หรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปในพื้นที่ ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง จำนวน 12 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย คือ แผนที่ทรัพยากรในชุมชน และ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนดำเนินการผ่านการประยุกต์ใช้เทคนิคในการประชุมแบบ A-I-C ซึ่งเป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ที่การระดมสมองทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ชัดจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการระดมความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจถึงความต้องการร่วมกัน เพื่อสร้างแนวทางในการจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับร่วมกันของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดเวทีชุมชน (Public hearing) เป็นวิธีการดำเนินงานวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อระดมความคิดเห็น และการสังเกตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการปฏิบัติการผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เปิดเวทีในการสนทนาและระดมความคิดเห็นของคนในชุมชน เพื่อการบริหารจัดการ ออกแบบแนวทางในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่น วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ชุมชนที่คนในชุมชนร่วมกันออกแบบ และกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และระดมความคิดเห็น เพื่อทราบศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว องค์ความรู้ และทักษะการจัดการท่องเที่ยวของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว และสรุปทักษะที่ต้องการพัฒนาเพื่อการจัดการ และการบริการนักท่องเที่ยว กระตุ้นให้สมาชิกชุมชนเกิดการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และกระตุ้นความตระหนักรู้ในคุณค่าของฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การมีออกแบบกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว โดยใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม ร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล ค้นหาแนวทางในการดำเนินงาน และเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวนี้เป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการปฏิบัติเริ่มต้นของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือ PAR กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวฯ ผ่านการใช้จัดเวทีชุมชนในการระดมความคิดเห็น และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกำหนดอนาคตของชุมชน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรชุมชน ทั้งเพื่อการใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย

ชุมชน ซึ่งข้อมูลที่ได้ คือ ข้อมูลความต้องการของชุมชน อันเกิดจากการระดมความคิดในเวทีชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้มีการพัฒนาการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อให้เหมาะสมและทันสมัย และกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการท่องเที่ยว ช่วยเพิ่มศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวในการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยว และกระตุ้นการสร้างภาพลักษณ์ในคุณค่า และความสำคัญของฐานทรัพยากรท้องถิ่นในชุมชน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากร วิถีชีวิต และวัฒนธรรมในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการที่ 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจำแนกตามประเภทของข้อมูลให้สอดคล้องวัตถุประสงค์การวิจัย นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง การพัฒนาบุคลากรเป็นกลยุทธ์เพื่อสนับสนุนในการพัฒนาคนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเพิ่มทักษะและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อีกทั้งกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญของทรัพยากรท้องถิ่นในชุมชน และเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนให้แก่ ประกอบด้วยกิจกรรม

1. กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรก่อนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ในด้านทักษะและองค์ความรู้ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน อำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยว ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเป้าหมาย และดูแลและลดผลกระทบความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยกิจกรรมประกอบไปด้วย

กิจกรรมการฝึกอบรมทักษะบุคลากรทางการท่องเที่ยว เพิ่มองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนักรู้ และอนุรักษ์ระบบนิเวศ วัฒนธรรมชุมชน และพัฒนาทักษะด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1.1 กิจกรรมการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งชุมชน ภาครัฐ และเอกชน เป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้แก่กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมรวบรวมฐานทรัพยากรท้องถิ่นในชุมชน ผ่านการจัดเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่มีในชุมชนเพื่อมิให้สูญหาย กิจกรรมจะสอดแทรกการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ความสำคัญของระบบนิเวศในท้องถิ่น กระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ในความสำคัญของการกำหนดแนวทาง การใช้ประโยชน์

ทรัพยากรท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากร และการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าของวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยว เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้คนในชุมชน เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ควรมีในพื้นที่ และร่วมกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมในชุมชนด้วยตนเอง สร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้แก่สมาชิกชุมชน และเพิ่มความรู้ความเข้าใจทางการท่องเที่ยว เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต นอกจากนี้เพิ่มเติมด้านทักษะการให้บริการทางการท่องเที่ยว และการดูแลความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยว ให้มีความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อจะได้เป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว และลดการเกิดปัญหาต่อชีวิตและทรัพย์สินที่อาจเกิดขึ้นในการท่องเที่ยวในชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้การเป็นนักวิจัยในชุมชน คนในชุมชนเข้าร่วมกำหนดและออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นกิจกรรมการจัดเวทีชุมชนที่ช่วยระดมความคิดผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นอกจากได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นตัวแบบในการจัดการท่องเที่ยวผ่านการระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมแล้ว กิจกรรมนี้ยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับการจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน กระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพิ่มความตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น ความสำคัญของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในชุมชน นำไปสู่การอนุรักษ์ระบบนิเวศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมชุมชน

1.2 กิจกรรมการพัฒนานักเล่าเรื่องชุมชน เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนสมาชิกชุมชนที่มีความสนใจ หรือชื่นชอบที่จะถ่ายทอดเรื่องราว เรื่องเล่า วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น และทรัพยากรชุมชน เข้ามาพัฒนาทักษะการนำเสนอเรื่องราวแก่นักท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น การร่วมกันกำหนดแนวทางการเล่าเรื่องวิถีชุมชน ควรจะนำเสนอแง่มุมใดที่น่าสนใจและมีความสำคัญต่อทั้งมิติทางประวัติศาสตร์ มิติทางวิถีการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน และการเล่าเรื่องผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ร่วมกันกำหนดการเล่าเรื่องในแต่ละกิจกรรม การท่องเที่ยว ร่วมกันกำหนดสื่อประกอบการเล่าเรื่องในแต่ละกิจกรรม และกำหนดแนวทางการเล่าเรื่องร่วมกับการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อช่วยให้เกิดการจดจำได้ รวมถึงมีการแบ่งบทบาทในการเล่าเรื่อง ในกิจกรรมจะเป็นหน้าที่ของนักเล่าเรื่องคนใดเป็นตัวละคร โดยคำนึงผ่านองค์ความรู้เดิมของแต่ละคนมีความถนัดหรือมีองค์ความรู้ด้านใดเป็นพิเศษก็จะรับผิดชอบเป็นผู้เล่าเรื่องหลักในกิจกรรมนั้น

2. กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรระหว่างการดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่พัฒนาทักษะและองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวแก่บุคลากรทางการท่องเที่ยว ไปพร้อมกับการสร้างความตระหนักรู้ในการคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น ให้บุคลากรทางการท่องเที่ยวที่เป็นคนในชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรชุมชน ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นผ่านการอบรม เสริมสร้างการมีส่วนร่วม

ร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ส่งผลให้ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยกิจกรรมการพัฒนาในระยะนี้ประกอบด้วย กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม และเสริมสร้างอาชีพผ่านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น กิจกรรมการตลาดจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

กิจกรรมการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของสมาชิกชุมชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการตลาดการท่องเที่ยว และการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นกิจกรรมการระดมความคิดเห็น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับการจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน อีกทั้งเพิ่มทักษะการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งที่เกี่ยวข้องกับฐานทรัพยากรในชุมชน และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ได้ออกแบบขึ้นซึ่งช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น ความสำคัญของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมในชุมชน นำไปสู่การอนุรักษ์ระบบนิเวศประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมชุมชน ผ่านการใช้การจัดการท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนกลยุทธ์ด้านการตระหนักรู้ อันนำไปสู่การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชุมชน ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน

นอกจากนี้ คนในชุมชนได้มีการกำหนดกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้แก่นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้แก่นักท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวและเทคนิคการเล่า โดยบุคลากรทางการท่องเที่ยวจะให้ข้อมูลและเสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าตลอดการเดินทางในเส้นทางท่องเที่ยว โดยสอดแทรกความรู้ คุณค่า และประโยชน์ของทรัพยากร ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้าร่วม โดยบุคลากรทางการท่องเที่ยวจะรับหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ ทำหน้าที่นำเที่ยว คอยดูแลนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่อง โดยคอยให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งให้เห็นความสำคัญของฐานทรัพยากรทั้ง ฐานทรัพยากรทางธรรมชาติ และฐานทรัพยากรทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในชุมชน ให้แก่นักท่องเที่ยวตลอดกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้มีการใช้แนวคิดการเล่าเรื่องในการต้อนรับ และสร้างความตระหนักรู้ผ่านแต่ละกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวผ่านผู้เล่าเรื่องหลักในแต่ละกิจกรรม ทั้งนี้สามารถแบ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาทิ กิจกรรมการล่องเรือเพื่อศึกษาระบบนิเวศริมแม่น้ำตรัง กิจกรรมการตกกุ้งตกปลาแบบดั้งเดิม

กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อาทิ กิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ท่าเรือโบราณเมืองตรัง กิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาทิ กิจกรรมการเรียนรู้การสานอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือนด้วยใบจาก กิจกรรมการเรียนรู้การทำบายาสูป กิจกรรมการทำขนมจากแบบดั้งเดิม

3. กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรหลังการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้บุคลากรทางการท่องเที่ยว เพิ่มการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม รวมถึงการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพิ่มเติม กิจกรรมในระยะนี้ประกอบด้วย

กิจกรรมการจัดเวทีชุมชนสะท้อนผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรทางการท่องเที่ยว ร่วมแก้ไขปัญหา และพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และกิจกรรมการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ อาทิ ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางด้านภาษา ทักษะด้านการอบรมการกู้ชีพและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น กล่าวได้ว่าเป็นการมุ่งเน้นการเสริมทักษะด้านการแก้ไขปัญหา และทักษะการบูรณาการในการดำเนินงานเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวให้แก่บุคลากรทางการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ทักษะที่ทันต่อยุคสมัยอยู่เสมอ

กิจกรรมการประเมิน และติดตามระบบนิเวศ และฐานทรัพยากรท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนจำเป็นต้องมีการประเมินระบบนิเวศ และทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งการประเมินด้านการใช้ประโยชน์ ประเมินด้านการฟื้นฟูเพื่อทดแทนระบบนิเวศและทรัพยากรท้องถิ่น และประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อระบบนิเวศ และทรัพยากรท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น ด้านมลภาวะที่เกิดและส่งผลต่อ ระบบนิเวศ คนในชุมชน สัตว์และพืชในธรรมชาติ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไข และการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวและการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่

จากการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ได้ดำเนินการภายใต้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนที่มีความต้องการที่จะเข้าร่วมการจัดการท่องเที่ยว แต่ขาดความมั่นใจ หรือขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยว สามารถพัฒนาองค์ความรู้และเพิ่มทักษะของตนเอง ไปควบคู่กับการรับรู้คุณค่าของความสำคัญของฐานทรัพยากรท้องถิ่นในชุมชนของตน ทั้งช่วยเพิ่มบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้ชุมชน เพิ่มโอกาสในการกระจายรายได้ให้แก่สมาชิกชุมชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว และเสริมสร้างความตระหนักรู้คุณค่าของฐานทรัพยากรชุมชนทั้งระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

อภิปรายผล

การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง จากการร่วมออกแบบและพัฒนากิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ทำให้เกิดการแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เอื้อประโยชน์ต่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในตำบลย่านซื่อ เป็นสถานที่

ท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้และอนุรักษ์บนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และช่วยเพิ่มบทบาทและการตระหนักรู้คุณค่าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกชุมชน

ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ในการเพิ่มองค์ความรู้ ความเข้าใจด้านการใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์ ทรัพยากรท้องถิ่นและระบบนิเวศภายในชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นหนึ่งในกลไกที่จะหนุนเสริมการอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนไปพร้อมกับการใช้ประโยชน์ในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภาคภูมิ ภัควิภาส และคณะ, 2566) ที่การมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ และค้นหาการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน สร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชน ร่วมกับการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการสร้างการจัดการท่องเที่ยวของเครือข่ายการดำเนินงานทั้ง ภาครัฐ และเอกชน เพื่อแหล่งท่องเที่ยวและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ช่วยสนับสนุนในการสร้างความเข้มแข็งให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชน (ชุดิภา ทะสะภาค, สุรมณ จันทรเจริญ และสหัสชัย มหาวีระ, 2566)

คนในชุมชนจำเป็นต้องจะเรียนรู้ และศึกษาองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยเหลือประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง พบว่าหากบุคลากรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวมีความเข้าใจ หรือองค์ความรู้ที่สามารถสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวได้ จะส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจเชิงบวกในพื้นที่ สอดคล้องกับงานของ Bianca, Ladu and Royuel (2015) กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนด กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรท่องเที่ยว เป็นการเสริมความเข้มแข็งให้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านทรัพยากรท้องถิ่น นอกจากสามารถคัดเลือกองค์ความรู้ หรือทักษะที่ต้องการพัฒนาได้แล้ว ชุมชนสามารถกำหนดแนวทางหรือบทบาทของการท่องเที่ยว ที่อาจจะเข้ามามีบทบาทต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในอนาคต ลดการเกิดผลกระทบทางลบต่อการเดินทางชีวิตของคนในชุมชน

สำหรับกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ช่วยให้คนในชุมชนมีความเชื่อมั่นในการจัดการท่องเที่ยว สามารถระดมความคิด นำประสบการณ์ที่มีมาร่วมกันหาแนวทางการพัฒนา ร่วมกับการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ได้รับผ่านกิจกรรม ช่วยทำให้คนในชุมชนร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวม กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน (กานต์มณี ไวยครุฑ และนลินอร นัยปลอด, 2566) จากผลการวิจัยที่พบว่า การจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง กิจกรรมก่อนการจัดทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นการเตรียมความพร้อมของชุมชน บุคลากร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เรียนรู้พร้อมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของฐานทรัพยากรท้องถิ่น ระยะที่สอง คือ กิจกรรมระหว่างปฏิบัติการทดลองจัดกิจกรรมท่องเที่ยว พัฒนาทักษะการบริการนักท่องเที่ยว ทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้น และระยะที่สาม กิจกรรมหลังจัดกิจกรรมทดลองการท่องเที่ยว มุ่งเน้นสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว สนับสนุนให้บุคลากรทางการท่องเที่ยวสามารถประเมินผล และร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน อย่างไรก็ตามสิ่งที่พบจากงานวิจัยนี้ แตกต่างกับงานวิจัยของ เอกพล วงศ์เสรี (2565) ที่จัดกิจกรรมการอบรมสำหรับบุคลากรท่องเที่ยวชุมชนเพียง

ระยะเดียวคือ มุ่งเน้นกิจกรรมการอบรมการให้ความรู้กับบุคลากรท้องถิ่น สำหรับระยะที่สอง มุ่งเน้นในการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยว และแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างกัน

จากกิจกรรมการพัฒนา ได้มีการใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง เพื่อช่วยกระตุ้นเพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจ เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ผ่านสร้างความเชื่อมโยงระหว่างคนและความคิด นำเสนอเรื่องราวของวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และคุณค่าของฐานทรัพยากรท้องถิ่น ใช้เทคนิคการเล่าเรื่องนำเสนอเรื่องราว สร้างการรับรู้ร่วมกัน ระหว่างนักท่องเที่ยวและสมาชิกชุมชน ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้เปิดใจต่อการเรียนรู้ นำเสนอวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรท้องถิ่น ผ่านการเล่าเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย และเป็นกันเอง ช่วยกระตุ้นจินตนาการผู้คนและชวนให้คิด เปิดมุมมองที่น่าสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว เมื่อได้ยินเรื่องราวที่น่าสนใจที่ประกอบด้วยรายละเอียด ทั้งการใช้ภาพ ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เปรียบเทียบ การแสดงตัวของละคร จูงใจในการเห็นตัวเองอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน (Boris & Peterson, 2017; Matei & Hunter, 2021; & Boris, 2017)

นอกจากนี้ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการท่องเที่ยว คือการสื่อสารของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมและการเพิ่มศักยภาพให้แก่บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะสามารถแก้ไขปัญหา หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละกลุ่ม (Chin, Tham & Noorashid, 2023) ภายใต้กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวทั้ง 3 ระยะ ได้สอดแทรกการสื่อสาร และระดมความคิดเห็น ความร่วมมือระหว่างสมาชิกชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 ระยะ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นก่อนการจัดการท่องเที่ยวในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Reindrawat (2023) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางขึ้น จะช่วยลดช่องว่างอันเกิดจากข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล องค์ความรู้ การแบ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และความตระหนักรู้ของชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งการขาดความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วม และการแบ่งผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียม ซึ่งการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของฐานทรัพยากรชุมชน พัฒนาให้คนในชุมชนกลายเป็นบุคลากรการท่องเที่ยวมีศักยภาพ ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและร่วมกันแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

องค์ความใหม่จากการวิจัย

จากผลการวิจัยและการอภิปรายผล ผู้วิจัยได้จัดทำผังมโนทัศน์ เกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง บนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง สามารถนำแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนี้ไปประยุกต์ให้มีความเหมาะสมตามบริบทของตนได้

ภาพที่ 1 ภาพแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง (ผู้วิจัย)

สรุป

จากแนวทางการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน ตำบลย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง กล่าวได้โดยสรุปว่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน ให้มีองค์ความรู้ ทักษะ เข้าใจการบริการ สามารถถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรม และฐานทรัพยากรท้องถิ่นของตนเอง ผ่านการสื่อสารโดยใช้เทคนิคเรื่องเล่า เพื่อกระตุ้นความสนใจ สร้างความตระหนักรู้เชิงคุณค่าเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น อีกทั้งสร้างความรู้สึกร่วมเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ให้อยากเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในพื้นที่เดิม ซึ่งการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการกำหนดแผนการจัดกิจกรรมให้เป็นระบบ มีการปรับปรุงให้มีความทันสมัย สอดรับ

กับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่อาจมีการปรับประยุกต์ให้เข้ากับบริบททางสังคม ความต้องการของตลาด และสภาพการณ์ของระบบนิเวศ และฐานทรัพยากรท้องถิ่นในขณะนั้น กล่าวได้ว่าแนวทางการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ถือเป็นหนึ่งกลไกสำคัญในการพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพ และประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวให้แก่การท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งอาจส่งผลต่อการสร้างข้อได้เปรียบให้แก่แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรมีการจัดทำคู่มือแนะนำเรื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการอบรมบุคลากรทางการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาบุคลากรรุ่นใหม่ในชุมชน ทั้งนี้ชุมชนท่องเที่ยวที่มีบริบทใกล้เคียง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนามนุษย์และสังคมจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ แนวทางการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 3 ระยะ คือ ก่อน ระหว่าง และหลังจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ ชุมชนท่องเที่ยวที่มีบริบทใกล้เคียง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับ เทคโนโลยีและนวัตกรรม สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการออกแบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ช่วยสนับสนุนการเล่าเรื่องให้มีความทันสมัยและน่าดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยจากโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก หมายเลขโครงการ PHD/0227/2561 และผ่านการรับรองโครงการวิจัยโดยคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ สาขาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลราชชนนี นครศรีธรรมราช รหัสโครงการ Ex-2-2563

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2557). *คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน. (2561). *คู่มือการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว.

- กานต์มณี ไวยครุฑ และ นลินอร นัยปลอด. (2566). การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชุมชนบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน ตำบลกระแซง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่*, 15(2), 168-181.
- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. (2564). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 3(2), 33-44.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ชุติปา ทะสะภาค, สุรมน จันทรเจริญ และสหัสชัย มหาวีระ. (2566). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 13(3), 830-845.
- ป้านี (นามสมมุติ) (2562 ธันวาคม 25). *สมาชิกชุมชนย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง*. สัมภาษณ์.
- พิน (นามสมมุติ) (2562 ธันวาคม 25). *สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง*. สัมภาษณ์.
- พีวี (นามสมมุติ) (2562 ธันวาคม 24). *สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง*. สัมภาษณ์.
- ภาคภูมิ ภัควิภาส และคณะ. (2566). การจัดการกลุ่มอาชีพอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน: ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอแม่ปาน จังหวัดลำปาง. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 13(2), 485-494.
- ยายน้อย (นามสมมุติ) (2562 ธันวาคม 24). *สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง*. สัมภาษณ์.
- ยายอ้วน (นามสมมุติ) (2562 ธันวาคม 24). *สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนย่านซื่อ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง*. สัมภาษณ์.
- สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2565). *หนังสือชุดองค์ความรู้ เรื่อง ยกระดับการขายสไตล์ท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: มาสเตอร์แพลน จำกัด.
- สุธี แก้วเขียว. (2560). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของท้องถิ่นคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารรัชต์ภาคย์ ฉบับพิเศษ ครบรอบ 23 ปี*, 271 – 281.
- อภิรักษ์ สงรักษ์ และคณะ. (2560). *โครงการการสร้างตัวแบบเชิงกระบวนการและเครื่องมือในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดตรังสู่ความยั่งยืน* (รายงานผลการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เอกพล วงศ์เสรี. (2565). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 3(2), 793-812.

- Biagi, B., Ladu, M. G. & Royuel, V. (2015). *Human development and tourism specialization. Evidence from a panel of developed and developing countries*. Retrieved March 14, 2024, from <https://www.ub.edu/aqr/>
- Boris, V. & Peterson, L. (2017). *What Makes Storytelling So Effective For Learning?*. Retrieved March 14, 2024, from <https://www.harvardbusiness.org/what-makes-storytelling-so-effective-for-learning>
- Chin, W. L., Tham, A. & Noorashid, N. (2023). Distribution of (In) Equality and Empowerment of Community-Based Tourism: The Case Study of Brunei Darussalam. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*. <https://doi.org/10.1080/15256480.2023.2175287>
- Matei, S. A. & Hunter, L. (2021). Data storytelling is not storytelling with data: A framework for storytelling in science communication and data journalism. *The Information Society*, 7(5), 312-322.
- Peterson, L. & Boris, V. (2017). *The Science Behind the Art of Storytelling*. Retrieved March 14, 2024, from <https://www.harvardbusiness.org/the-science-behind-the-art-of-story-telling/>
- Reindrawat, D. Y. (2023). Challenges of community participation in tourism planning in developing countries. *Cogent Social Sciences*, 9(1), 1-12.